

บทที่ 3

กาย

ความมีอยู่และธรรมชาติของกาย

ในบทที่ 2 ผู้วิจัยได้อภิปรายปัญหาความมีอยู่ของจิตและสำรตถะของจิต ในบทนี้จะอภิปรายถึงปัญหาความมีอยู่ของกาย และสำรตถะของกาย เพราะตามที่ได้ทราบแล้วว่า เดส์การ์ตส์เชื่อว่า จิต กาย เป็นสาร (Substance) หรือสิ่งที่สามารถมีอยู่ได้ด้วยตัวของมันเองในปริินซิเปิล (Principle I: 51) เดส์การ์ตส์ (HRI: 239)* พยายามพิสูจน์ว่า กายก็มีอยู่ ไม่เพียงแต่จิตเท่านั้นที่มีอยู่ การมีอยู่หรือไม่มีมีอยู่ของกาย มีความสัมพันธ์ต่อทฤษฎีหรือระบบ จิต-กาย เดส์การ์ตส์ มาก เพราะถ้าไม่อาจพิสูจน์ได้ว่า กายมีอยู่ ระบบทวินิยมก็ไม่อาจมีอยู่ได้ จะต้องพุดปรากฏการณ์ทุกอย่างในรูปของจิต

นอกจากนี้ การพิสูจน์ความมีอยู่ของกาย เป็นข้ออ้างที่สำคัญที่จะพิสูจน์ว่า จิตกับกายสามารถแยกกันได้อย่างสิ้นเชิง และการพิสูจน์ว่า จิตมีการเชื่อมโยงกับกาย ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมโยงแบบไหน จะเป็นทฤษฎี จิตมีผลซึ่งกันและกันกับกาย (Interactionism) หรือจะเป็นทฤษฎีอื่นก็ตาม เพราะถ้ายังไม่อาจพิสูจน์ว่า กายมีอยู่ การพิสูจน์ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับกาย ย่อมจะเป็นไปไม่ได้ ของสองสิ่ง จะต้องมีอยู่ทั้งสองสิ่ง จึงจะสามารถบอกได้ว่า ของสองสิ่งนั้นแตกต่างกัน หรือสัมพันธ์กัน

สำหรับการอภิปราย เรื่องสำรตถะของกาย เป็นพื้นฐานที่จะรู้ธรรมชาติของกาย จะช่วยในเรื่องความเข้าใจ การเชื่อมกันได้ของจิตกับกายได้ ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 80

การอภิปรายความมีอยู่ของกาย สำหรับบุคคลทั่วไป อาจเห็นเป็นเรื่องไร้สาระที่จะมาสงสัยว่า กายมีอยู่จริงหรือไม่ เพราะเรามีประสบการณ์กับกายอย่างมากมาย

เราเห็นได้ สัมผัสได้ เราคุ้นเคยกับกายมากเหลือเกิน แต่เดส์การ์ดส์กลับบอกว่า เรามีความรู้ถึงความมีอยู่ของจิตได้ง่ายกว่าความรู้ถึงความมีอยู่ของกาย (HRI: 1: 223, 156-7)* ข้อความนี้ดูแปลกมาก แต่ก็ไม่ขาดเหตุผลเสียทีเดียว ซึ่งเราจะกลับมาพิจารณาอีกในตอนกลางบท

ปัญหาที่ทำให้บุคคลทั่วไปรู้สึกว้าวุ่นว่า กายมีอยู่จริงเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะสงสัยได้ เพราะเขาเชื่อในประสาทสัมผัสของเขาว่าจะให้ความรู้ที่ถูกต้องแน่นอนแก่เขา แต่เดส์การ์ดส์ จะปฏิเสธความรู้ที่ได้จากประสาทสัมผัสในแง่ที่ว่า ไม่สามารถจะให้ความแน่นอนถูกต้องชัดเจนได้ ดังที่เขาเขียนไว้ในหนังสือ Meditation I

"ให้เรา เริ่มต้นโดยการพิจารณาวัตถุที่ธรรมดาที่สุด ที่เราเชื่อว่าเราเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ได้แก่ กายที่เราสัมผัสและเห็นอยู่; ไม่ใช่กายในความหมายทั่วไป เจตคติโดยทั่วไป เกี่ยวกับกายมักจะสับสนอยู่บ้าง แต่ให้เราพิจารณาอะไรสักชิ้นหนึ่ง ให้เราใช้ตัวอย่างจากก้อนขี้ผึ้ง . . .

(HRI: 154)

เดส์การ์ดส์ แสดงให้เห็นว่า เมื่อเอาขี้ผึ้งออกมาจากรัง จะมีสภาพหนึ่ง คือ กลิ่นหอม ทุกแล้วมีเสียง ฯลฯ แต่เมื่อนำขี้ผึ้งไปลงไฟ ขี้ผึ้งก้อนเดียวกันนี้ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง สีจะเปลี่ยนไป ไม่มีกลิ่นหอมจนสภาพทั้งหมดจะเปลี่ยนไป แต่ก็ยังเป็นขี้ผึ้งก้อนเดิม

แสดงว่า ประสาทสัมผัส ไม่อาจจะบอกเราอย่างแน่นอนได้ กล่าวคือ ประสาทสัมผัสจะรายงานกับเราว่า ขี้ผึ้งมีสภาพอย่างไร กลิ่นหอม มีลักษณะเป็นก้อนสีเหลือง ให้เสียงดังกังวานเมื่อถูกระแทก ฯลฯ แต่เมื่อถูกเผาไฟ เรารู้ด้วยความเข้าใจว่ายังคงเป็นขี้ผึ้งก้อนเดิม แต่ประสาทสัมผัสจะให้ข้อมูลใหม่ ถึงวัตถุชิ้นหนึ่งที่เปลี่ยนไป ดังนั้นแสดงว่า เราสามารถจะเข้าใจสภาพของขี้ผึ้ง แม้ว่าลักษณะทางกายภาพของขี้ผึ้งจะเปลี่ยนไป

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 80, 81

"เพราะฉะนั้น มีอะไรในกอนขี้ผึ้งที่ทำให้เราเข้าใจขี้ผึ้งได้อย่างชัดเจนว่าเป็นกอนขี้ผึ้ง แน่หนอนที่ลุดสิ่งนั้นฉันไม่ไ้รู้จากประสาทสัมผัส ไม่ว่าจะ เป็นกลิ่น รูป สัมผัส การได้อิน เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในขณะที่ กอนขี้ผึ้งยังคงเป็นกอนขี้ผึ้ง"

(HRI: 154)*

สิ่งที่เดส์การ์ตส์ พูดถึง "อะไรบางสิ่งในกอนขี้ผึ้ง" ที่ทำให้เรารู้ว่าเป็นขี้ผึ้ง แม้ขี้ผึ้งจะมีสภาพเปลี่ยนไป ก็คือ สาร (Substance) นั้นเอง

เดส์การ์ตส์ พิจารณาความมีอยู่ของวัตถุ 3 วิธี คือ

1. จากความสามารถของจินตนาการ (Meditation VI) (HRI: 185-187)
2. จากการแก้ปัญหาความผิดพลาดของการรับรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัส

(Meditation VI) (HRI: 193-195)

3. จากการมีเจตคติ (Idea) เกี่ยวกับการมีกาย (HRI: 187-190)

1. พิจารณาความมีอยู่ของกายจากความสามารถของจินตนาการ (Meditation VI) โดยจินตนาการทำให้ถูกขังลงได้ง่ายว่า วัตถุหรือกายเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างแน่นอน แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าจินตนาการจะให้ความรู้ที่แน่นอน ได้หรือไม่

จินตนาการเป็นความคับเกี่ยวระหว่างจิตกับภายใน เมดิเตชัน (Meditation II) เดส์การ์ตส์ กล่าวว่า จินตนาการเป็นอัญรูปหนึ่งของความคิด

"แล้วฉันเป็นอะไร เป็นบางสิ่งที่คิด แล้วคืออะไร แน่หนอนฉันเป็นบางสิ่งที่กำลังสงสัย กำลังมีความเข้าใจ กำลังสับสนสับสน กำลังปฏิเสธ มีเจตจำนงรวมทั้งมีจินตนาการ และรู้สึกได้"

(HRI: 153)**

เดส์การ์ตส์ กล่าวว่า จากความสามารถของจินตนาการ เขาพบว่า เมื่อเขาใช้จินตนาการในสิ่งที่เป็นวัตถุ ดูเหมือนว่า จะตามมาด้วยสิ่งนั้นมีอยู่

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 81

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 75

(HRI: 185)*

ดังนั้นสรุปได้ว่า ถ้าเราใช้จินตนาการกับสิ่งที่เป็นวัตถุหรือกาย ซึ่งจะให้ความเข้าใจกับเราอย่างแน่นอนว่าสิ่งนั้นมีอยู่

วิลสัน ยอมรับ ความสามารถหรืออำนาจของจินตนาการ (imagination)

(HRI: 153)* เพราะจินตนาการเป็นอีกรูปหนึ่งของความคิด วิลสัน เห็นว่า ความคิดสามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องได้ (Wilson 1978: 74) แต่ วิลเลียมส์ เห็นว่า จินตนาการ แม้ว่าจะเป็นอีกรูปหนึ่งของความคิดก็ตาม แต่ไม่สามารถจะให้ความเข้าใจที่แท้จริงได้

(HRI: 152)**

ในกรณีนี้ ที่พิจารณาความมีอยู่ของกาย ว่ามีอยู่อย่างแน่นอนหรือไม่ จินตนาการจะให้ความรู้ที่ไม่แน่นอน เพราะอาจเป็นไปได้ว่า เรามีจินตนาการถึงสิ่งที่ไม่มีอยู่ หรือจินตนาการผิด และอีกแง่หนึ่งจินตนาการถึงแม้จะเป็นลักษณะหนึ่งของความคิดแต่เป็น ลักษณะที่ไม่สามารถให้ความรู้ที่แน่นอน (HRI: 186)***

ถึงแม้ว่าจินตนาการชักจูงให้เรา เชื่อว่าวัตถุมีอยู่ แต่เพียงระดับความเป็นไปได้เท่านั้น ตัวอย่างของรูปปั้น เหลี่ยมเป็นตัวอย่างที่ว่า จินตนาการมีข้อจำกัด คือเราอาจจินตนาการถึงรูป 5 เหลี่ยมได้ แต่ไม่สามารถจินตนาการรูปปั้นเหลี่ยม ซึ่งแตกต่างจากความเข้าใจ ซึ่งสามารถเข้าใจรูปปั้นเหลี่ยมได้อย่างง่ายดาย จากตัวอย่างข้อจำกัดของจินตนาการรูปปั้นเหลี่ยม ทำให้เราไม่สามารถที่จะสรุปว่า เมื่อเราจินตนาการถึงความมีอยู่ของวัตถุหรือกาย จินตนาการของเราจะถูกต้องพอที่จะบอกเราได้ว่ากายมีอยู่อย่างแน่นอน

สรุปได้ว่า จินตนาการช่วยให้เรามีความรู้ถึงความมีอยู่ของวัตถุในระดับหนึ่ง แต่ไม่อาจให้ความรู้ได้อย่างชัดเจน ซึ่งเราจะได้พิจารณาความสามารถหรืออำนาจของจินตนาการที่ช่วยให้รู้ถึง ความมีอยู่ของกาย เมื่อเราพิจารณาในเรื่องธรรมชาติของกาย

2. การพิสูจน์ความมีอยู่ของกาย โดยการแก้ปัญหาความผิดพลาดของการรับรู้
โดยประสาทสัมผัส (เมติเตชั่น 6)

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 82

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 70, 73

***ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 70

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า เดล์การ์ตล์ ปฏิเสธความรู้ที่เกิดจาก
 ประสาทสัมผัส เพราะผัสสะไม่สามารถที่จะให้ความเข้าใจที่ชัดเจนได้ ตัวอย่างของซีผึ้ง คือ
 ซีผึ้งก่อนเดิม แต่มีสภาพเปลี่ยนไป แสดงว่าสิ่งเดียวกันอาจมีหลายรูปได้ (Wilson 1978:
 89) เดล์การ์ตล์ ได้พูดถึงความผิดพลาดที่เกิดจากประสาทสัมผัส โดยใช้ตัวอย่างของการ
 ดูของที่อยู่ไกลกับอยู่ใกล้ เมื่อดูของที่อยู่ไกลจะรู้สึกว่าใหญ่ และเมื่อดูของที่อยู่ไกลจะรู้สึกว่า
 เล็ก ความรู้สึกยังทำให้เราตัดสินใจผิดได้ เช่น เด็กที่ถูกตัดแขน หรือขา ยังอาจมีความรู้สึก
 เจ็บปวดที่อวัยวะส่วนที่ถูกตัดไป (HRI: 189)* วิธีแก้ปัญหาก็คือ หาทุกตัวเลือกที่เป็นไปได้
 แล้วพิจารณาตัดทุกกรณีที่ทำให้เกิดความสงสัยได้ออกไป และต้องเชื่อในแนวโน้มของจิตที่ว่า
 พระเจ้าไม่หลอกลวงเรา เดล์การ์ตล์ กล่าวว่า คนเรามีแนวโน้มตามธรรมชาติที่จะเลือก
 ประสบการณ์ที่ถูกต้อง โดยยกตัวอย่างของความรู้สึกถึงส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เรามีความ
 รู้สึกถึงความเจ็บปวด และความหิวกระหาย เช่น เราต้องการน้ำอย่างมาก เมื่อเรามี
 ความรู้สึกกระหาย หรือตัวอย่างอื่น ๆ ที่คล้ายกัน ความรู้สึกเหล่านี้ทำให้ เดล์การ์ตล์ มี
 เหตุผลพอที่จะบอกว่า นี่คือ ตัวสัน จะเห็นได้ว่าตัวอย่างลักษณะนี้ มีข้อยกเว้นมากมาย เพราะ
 สามารถจะหาเหตุที่ทำให้คนเราต้องการดื่ม น้ำ นอกจากกรณีของการกระหายน้ำ เพราะ
 ความต้องการน้ำเป็นกลไกในร่างกายของคน ในแง่นี้ เราสามารถจะยกตัวอย่างเพิ่มได้อีก
 เช่น กรณีอื่น ๆ ของคนถูกสะกดจิต เขาอาจจะกระหายน้ำมากทั้ง ๆ ที่มีปริมาณน้ำในระดับ
 ปกติ หรือกรณีให้เห็นได้ชัดยิ่งขึ้น ได้แก่ คนเป็นโรคจิตที่คิดว่าตนยังไม่ได้กินข้าว จึงเกิดความ
 รู้สึกหิว

เคอร์เลย์ ให้ทัศนะว่า เดล์การ์ตล์ จะแก้ปัญหारेื่องผัสสะได้ จำเป็นต้อง
 แก้ปัญหาเรื่อง คุณสมบัติที่ไม่เปลี่ยนแปลงของวัตถุที่ไม่จำเป็นต้องได้จากการรับรู้ หรือผัสสะ
 และผัสสะไม่สามารถให้ความเข้าใจที่ชัดเจนได้ (Curley 1978: 230) เคอร์เลย์
 แสดงให้เห็นว่า คุณสมบัติภายนอกมีส่วนเกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัส โดยยกข้อความของ
 เดล์การ์ตล์ ที่ว่า

"การรับรู้ คุณสมบัตินอก ได้แก่ รูปร่าง ความแข็ง สี กลิ่น ความรู้สึก
ของเรา และการรับรู้สภาพต่าง ๆ ของร่างกายของเรา มีลักษณะที่คล้ายกัน คือ
เป็นความสับสนของฮันยรูปหนึ่งของคุณคิด

(HRI: 192) *

จากข้อความที่เคอร์เลย์ ยกมาที่ต้องการแสดงให้เห็นว่า ฝัลละของเราสามารถจะเข้าใจ
คุณสมบัตินอกของวัตถุได้อย่างไม่ชัดเจน และในขณะที่ฝัลละไม่สามารรถเข้าใจถึงคุณสมบัติ
ที่ไม่เปลี่ยนแปลงได้เลย กล่าวคือ ฝัลละไม่สามารรถมีความรู้ถึงความมีอยู่ของวัตถุได้นั้นเอง
เพราะการที่จะรู้คุณสมบัตินอกที่ไม่เปลี่ยนแปลง ต้องรู้โดยลติปัญญาหรือความเข้าใจแท้ ๆ เท่านั้น

จากข้างต้น เคอร์เลย์ ว่า เดล์การ์ตล์ จะพิสูจน์ความมีอยู่ของกาย โดย
พิจารณาการแก้ปัญหาความผิดพลาดของฝัลละ เดล์การ์ตล์ต้องตอบปัญหา เรื่อง คุณภาพประถมภูมิ
และทุติยภูมิ (Primary and secondary quality) แต่เดล์การ์ตล์เองยอมรับว่าจะรู้
คุณภาพประถมภูมิ (primary quality) ได้ ต้องใช้ความเข้าใจเท่านั้น และยังปฏิเสธว่า
คุณภาพทุติยภูมิ (secondary quality) ไม่ใช่คุณสมบัตินอกที่แท้จริงของกาย (HRI:
296-7) **

ดังนั้น ตามทัศนะของ เคอร์เลย์ แล้ว เดล์การ์ตล์ ไม่มีทางจะแก้ปัญหาความ
ผิดพลาดของฝัลละได้เลย เท่ากับเป็นการสรุปว่า เราไม่มีทางที่จะรู้ความมีอยู่ของกาย โดย
ฝัลละได้นั้นเอง

เคนนี มีความคิดแตกต่างจาก เคอร์เลย์ ในเรื่องอำนาจหรือความสามารถ
ของฝัลละ ที่มีต่อคุณภาพทุติยภูมิ (secondary quality) เคนนี เห็นว่า ฝัลละสามารถ
จะรับรู้คุณภาพทุติยภูมิ (secondary quality) ได้ถูกต้องในล่องกรณี คือ

1. ผู้สังเกต สังเกตวัตถุอันเดิมซ้ำ หลาย ๆ ครั้ง
2. ใช้ผู้สังเกตหลายคน สังเกตวัตถุสิ่งเดียวกัน

(Kenny 1968: 209)

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 77

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 83

จากประสบการณ์ของเราพบว่า เมื่อสังเกตโดยใช้การมอง การฟัง การดมกลิ่น สัมผัส ลิ้มรส อันใดอันหนึ่งต่อวัตถุชนิดหนึ่ง หลาย ๆ ครั้ง ผลลัพธ์ของเราจะยืนยันได้แน่นอนถึงสิ่งนั้น ทุกครั้งเมื่อสังเกต แสดงว่า ผลลัพธ์ให้ความถูกต้องได้เพราะสามารถให้ข้อมูลแก่เจ้าของผลลัพธ์ได้ทุกครั้ง ไม่ว่าจะสังเกตกี่ครั้ง ตัวอย่างได้แก่ เมื่อเรามองก้อนซีดี ไม่ว่าจะมองกี่ครั้ง ซีดีก็ยังคงปรากฏแก่ผลลัพธ์ของเราเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง หรือไม่ว่าจะใช้ผู้สังเกตหลายคนเพิ่มขึ้นก็ตาม ซีดีก็ยังคงปรากฏแก่ผลลัพธ์ของเขาทุกคนเหมือนเดิม

เคนนี่ ต้องยอมรับว่า ถึงแม้ผลลัพธ์จะให้ความถูกต้องได้ ในสองกรณีที่กล่าวมา แต่เป็นความถูกต้องระดับคุณภาพทุติยภูมิ (secondary quality) และเดส์การ์ตส์ ก็ปฏิเสธว่า คุณภาพทุติยภูมิ (secondary quality) ไม่ใช่คุณสมบัติที่แท้จริงของวัตถุ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น อำนาจของผลลัพธ์ไม่อาจจะให้ความรู้ที่แน่นอนได้ จึงเท่ากับยังไม่สามารถพิสูจน์ความมีอยู่ของกาย ว่ามีอยู่อย่างแน่นอนโดยอาศัยผลลัพธ์

3. การพิสูจน์ความมีอยู่ของกาย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของ เจตคติ (เมดิเตชัน 6) เดส์การ์ตส์ พิสูจน์ความมีอยู่ของกาย จากการที่เขาได้เจตคติเกี่ยวกับการมีกาย ได้แก่ การมีปรากฏการณ์ทางจิต ได้แก่ ความลุ่ม ความเจ็บปวด ความปรารถนา ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดอยู่ในกาย เป็นคุณสมบัติของการรับรู้ เป็นทั้งประสบการณ์และความคิด เหมือนเหล่านี้เป็น เจตคติที่ได้รับโดยประสาทสัมผัส และเป็นเจตคติที่ให้ความชัดเจนแจ่มแจ้งมาก ตามที่กล่าวไว้ในหนังสือเมดิเตชันดังนี้

และเพราะเจตคติที่ฉันได้รับจากผลลัพธ์มีชีวิตชีวามาก คือ ชัดเจนกว่า แจ่มแจ้งกว่า ที่ฉันสามารถมีในการใคร่ครวญของฉัน

(HRI: 188)*

การถกเถียงของ เดส์การ์ตส์ คือ การมีประสบการณ์ภายในกายอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง หรือการมีเจตคติที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง สิ่งนั้นจะต้องมีอยู่จริง นั่นคือ การมีประสบการณ์ถึงกายเกี่ยวกับความหิว กระหาย เจ็บปวด ความลุ่ม ก็คือ การมีเจตคติในกายนั่นเอง และเดส์การ์ตส์ อ้างว่า ตัวเรามีเจตคติที่ชัดเจนและแจ่มแจ้ง แล้วพระเจ้าผู้ทรงโมโหทกลจะสามารถให้สิ่งนั้นมีอยู่ได้ (HRI: 190)**

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 70

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 76

ปัญหาในการถกเถียงกันมีอยู่ 2 ประเด็น คือ

1. เจตคติที่ชัดเจนแจ่มแจ้งเป็นอย่างไร
2. ปัญหาเรื่องพระเจ้า

ประการแรกจะพิจารณาปัญหาของเจตคติก่อน

ความหมายของเจตคติ ตามที่ เดส์การ์ตส์ ให้ไว้ คือ

"โดยคำ 'เจตคติ' สันหมายถึง รูปแบบของความคิดใด ๆ ที่ถือเป็นแบบยืน จากความรู้ตัวอย่างนั้นทันที ที่สันรู้ตัวถึงความคิดนั้น" . . .

โดยความเป็นจริงอย่างวัตถุวิสัยของเจตคติ สันหมายถึง ตามสิ่งที่เป็นตัวแทน ในเจตคติคือ ความมีอยู่ เหมือนเป็นความมีอยู่ในเจตคติ . . . คือทุกสิ่งที่เรา รับรู้ว่า มีอยู่ ดังที่เป็นวัตถุในเจตคติของเรา จะมีความมีอยู่ในเจตคติเองอย่างเป็นวัตถุ วิสัย

(HRII: 52) *

เจตคติ มีความสัมพันธ์กับโลกภายนอก และดูเหมือนว่า เจตคติ จะมาจากสิ่งภายนอก เช่น การที่เรานั่งใกล้กองไฟ และมีเจตคติ ถึงความร้อน ดูเหมือนว่า เจตคติ ของ ความร้อนที่เราได้จากความร้อนในกองไฟ ที่เรานั่งใกล้เจตคติในลักษณะนี้ มีลักษณะ เป็นวัตถุ ของจิต (object of mind) เมื่อเรามองดวงอาทิตย์ เราจะคิดถึงดวงอาทิตย์ ดวงอาทิตย์จะเป็นวัตถุในจิตของสัน ดวงอาทิตย์จะมีความมีอยู่อย่างเป็นล้ากกล ในความเข้าใจ ของสัน (HRII: 9) ** กล่าวคือ เจตคติของความร้อนและดวงอาทิตย์ เกิดจากข้อมูลทาง ประสาทสัมผัส ไม่ว่าดวงอาทิตย์ที่เราเห็นจะมีอยู่หรือไม่ก็ตาม แต่เราก็มีเจตคติของดวงอาทิตย์ อยู่จริง แต่การมีเจตคติ (ที่มาจากประสาทสัมผัส) ที่ชัดเจน หมายถึง มีสิ่งนั้น คือ มีความหวัง ไม่ได้บ่งว่าจะต้องมีกาย (จะได้พิสูจน์ต่อไป) เดส์การ์ตส์ มีความคิดเกี่ยวกับ คุณสมบัติของ เจตคติที่ต่างกัน คือ ในหนังสือ เมดิเตชัน (Meditation) จะพูดถึง เจตคติ ในลักษณะ วัตถุของจิต (HRI: 188) *** คือ หมายความว่า เจตคติ มาจากวัตถุภายนอก แต่ใน

* ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 83

** ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 84

*** ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 70

ปรินซิเปิล (Principle) จะพูดถึงเจตคติ ในลักษณะของ การกระทำของจิต (Act of mind) คือ เจตคติ มาจากจิตของเราเอง เช่นเมื่อเราเห็นสิ่งใด เรามีเจตคติของสิ่งใด (เกิดจากการเห็นเป็นเจตคติแบบวัตถุของจิต) ในขณะที่เดียวกันเราก็มีเจตคติของความกลัวเกิดขึ้นด้วย ซึ่งเป็นเจตคติที่เกิดจากภายในจิตของเราเองเป็นเจตคติที่เป็นการกระทำของจิต (Act of mind) (HRI: 236)*

เคอร์เลย์ เห็นว่า เจตคติที่จะใช้เป็นมาตรฐานพิสูจน์ความมีอยู่จะต้องเป็นเจตคติที่เป็นการกระทำของจิต ไม่ได้เป็นเจตคติที่มาจากประสาทสัมผัส (Curley 1978: 216) โดยได้ยกข้อความของเดส์การตส์ ดังนี้

ตัวอย่าง สันพบว่ามีสองเจตคติในจิตของฉันที่แตกต่างกัน อันหนึ่งมีมาจากประสาทสัมผัส และควรจะสัติให้เป็นเจตคติประเภทที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (adventitious ideas) โดยเจตคติลักษณะนี้ ดวงอาทิตย์ที่เราเห็นเป็นดวงอาทิตย์ดวงเล็ก ๆ และเจตคติอีกอันหนึ่งเป็นดวงอาทิตย์ตามเหตุผลทางดาราศาสตร์ เป็นเจตคติที่มาจาก ภายในตัวฉัน (innate idea) หรือ เป็นเจตคติที่ฉันสร้างขึ้นเอง ตามเจตคติแบบนี้ดวงอาทิตย์ปรากฏต่อฉันใหญ่กว่าโลกหลายเท่า นักเจตคติทั้งสองอันนี้ ไม่สามารถที่จะลอกแบบมาจากดวงอาทิตย์ดวงเดียวกัน และโดยเหตุผล ทำให้ฉันเชื่อว่า ดวงที่มาจากดวงอาทิตย์โดยตรง เป็นดวงที่ไม่เหมือนดวงอาทิตย์ที่สุด

(HRI: 161)**

จากข้อความทำให้สามารถตัดสินได้อย่างชัดเจนได้ว่า เจตคติที่มาจากประสาทสัมผัสหรือที่เรียกว่าวัตถุของจิต (object of mind) หรือข้อความข้างบนเรียกว่า เจตคติที่เกิดโดยบังเอิญ (Adventitious ideas) เป็นเจตคติที่ไม่สามารถให้ความถูกต้องกับเราได้ ดังนั้น ตามที่เดส์การตส์มีเจตคติที่ชัดเจนเกี่ยวกับความหิว ความลุ่ม ฯลฯ (HRI: 188) สิ่งไม่สามารถที่จะให้ความรู้ถึงความมีอยู่ของกายได้อย่างแน่นอน เพราะจากตัวอย่างของดวงอาทิตย์ เจตคตินี้จะให้ความรู้เกี่ยวกับดวงอาทิตย์ที่ผิดจากความเป็นจริง และเจตคติที่จะให้ความรู้ที่ถูกต้องต้องเป็นเจตคติที่เกิดจากภายในจิต หรือจากการใช้เหตุผลของจิตที่เดส์การตส์ เรียกว่า เจตคติที่เกิดภายในจิต (Innate idea)

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 76

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 84

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเจตคติที่มาจากประสาทสัมผัส (Adventitious ideas) ไม่สามารถที่จะให้ความรู้ที่ชัดเจนถึงความมีอยู่ของกายได้ เพราะเจตคติที่จะให้ความรู้ที่ชัดเจน ต้องเป็นเจตคติที่มาจากภายในจิต (Innate idea) และเจตคติที่เรามีเกี่ยวกับกายเป็นเจตคติที่ไม่ใช่เจตคติที่มาจากจิต จึงไม่สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับกฎที่ว่าถ้ามีเจตคติ (Innate idea) ที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง สิ่งนั้นจำเป็นต้องมีอยู่จริง จากการที่มีเจตคติถึงความหิว, ความร้อน ฯลฯ ซึ่งเป็นเจตคติที่มาจากประสาทสัมผัส และไม่ได้มาจากภายในจิต จึงเท่ากับเป็นการบอกได้ว่าเราไม่มีเจตคติ (Innate idea) ที่ชัดเจนถึงความมีอยู่ของกาย

ในหนังสือ เมดิเตชัน (Meditation III) เดส์การตส์ แสดงให้เห็นว่าเราสามารถมีเจตคติที่ชัดเจนถึงก้อนขี้ผึ้ง ถึงแม้ก้อนขี้ผึ้งจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตาม ก็จะมีเจตคติถึงก้อนขี้ผึ้งที่แท้จริงได้ คือ เดส์การตส์ พบว่า เขามีเจตคติที่ชัดเจนแจ่มแจ้งถึงคุณสมบัติที่แท้จริงของก้อนขี้ผึ้งได้ คือ "การกินที่" (HR1: 164)* และในปรินซิเปิลส์ (Principles II: 1) (HR1: 255)**

การมีเจตคติที่ชัดเจนแจ่มแจ้งถึงคุณสมบัติของขี้ผึ้ง แตกต่างจากการมีเจตคติที่ชัดเจนแจ่มแจ้งถึงความมีอยู่ของขี้ผึ้ง เพราะการมีเจตคติที่ชัดเจนแจ่มแจ้งถึงความมีอยู่ของขี้ผึ้ง หมายถึง ขี้ผึ้ง จำเป็นต้องอยู่อย่างลงสยไม่ได้ แต่การมีเจตคติที่ชัดเจนแจ่มแจ้งถึงคุณสมบัติที่แท้จริงของขี้ผึ้ง หมายความว่า ถ้าขี้ผึ้งมีอยู่จริง ขี้ผึ้งจะมีคุณสมบัติการกินที่อย่างแน่นอน และลงสยไม่ได้ แล้วทำไมเราจึงไม่มีเจตคติที่ชัดเจนแจ่มแจ้งถึงขี้ผึ้ง วัตถุ หรือ กาย อาจเนื่องจาก ข้อมูลทุกอย่างที่เราได้จากการสังเกตขี้ผึ้ง

เป็นข้อมูลทางผัสสะทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นความแข็ง กลิ่น สี ปริมาตร น้ำหนัก เป็นข้อมูลที่ได้จากผัสสะ และผัสสะไม่อาจให้ข้อมูลที่ชัดเจนกับเรา ในที่สุด จึงไม่สามารถจะอนุมานความมีอยู่ของกาย จากคุณสมบัติหรือธรรมชาติของกายได้ แต่จากความมีอยู่ของกาย สามารถอนุมานถึงคุณสมบัติที่แท้จริง หรือธรรมชาติของกาย คือ การกินที่ได้

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 85

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 85

2. ปัญหาเรื่องพระเจ้า การพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้าที่สำคัญและมีชื่อเสียงปรากฏในหนังสือเมดิเตชัน ในเมดิเตชันบทที่ 3 จะมีการพิสูจน์สองครั้ง และในเมดิเตชันบทที่ 5 จะพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้าที่เรียกว่า Ontological argument เป็นการพิสูจน์ที่มีชื่อเสียงที่สุดของเดส์การตส์ ดังจะได้แสดงต่อไปดังนี้ *

การพิสูจน์แรกปรากฏในเมดิเตชันบทที่ 3 (HRI: 159-166) การพิสูจน์นี้เป็นการพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้าคล้ายกับของนักบุญโธมัส คือสรุปการพิสูจน์ที่จะทำเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. ความคิดบางความคิดของฉันทันใดแก่ เจตคติ มีลักษณะคล้าย ภาพ หรือ ความเหมือนของสิ่งต่าง ๆ ที่แทนสิ่งภายนอกฉันทันอย่างมีลักษณะที่แน่นอน (HRI: 159)
2. วัตถุของเจตคติของฉันทันบางอัน ถูกแทนที่ได้เหมือนสภาพความเป็นจริง นั่นคือ มีความมีอยู่หรือสมบูรณ์มากกว่า เจตคติอื่นที่มี (HRI: 162)
3. อะไรที่มีอยู่ต้องมีสาเหตุ อย่างน้อยที่สุดต้องเท่ากับสภาพความเป็นจริงตามสาเหตุของสิ่งนั้น (HRI: 162)
4. ทุกเจตคติ ต้องมีสาเหตุแรกและสาเหตุหลักอย่างน้อยที่สุดเท่ากับ สภาพความจริงที่เจตคติถอดแบบสิ่งนั้นตามที่มี
5. ฉันทันมีเจตคติเกี่ยวกับพระเจ้า เป็น ความไม่จำกัดที่แท้จริง, นิรันดร์ ไม่เปลี่ยนแปลง, อยู่ได้โดยพระองค์เอง, สัพพัญญู, ทรงฤทธิ์านุภาพทุกประการ กว่าทุกสิ่งซึ่งฉันทันเคยคิดฝัน (HRI: 166, 165)
6. ฉันทันเองไม่มีความสมบูรณ์ในตัวเองเท่ากับเจตคติของฉันทันที่มี เกี่ยวกับพระเจ้าตามที่เจตคติของฉันทันที่ถอดลักษณะตามพระลักษณะของพระเจ้าตามที่มีอยู่ (HRI: 166)
7. ฉันทันไม่ใช่ เป็นต้นเหตุ หลักของเจตคติเกี่ยวกับพระเจ้า
8. สาเหตุแรกและสาเหตุหลัก ของเจตคติเกี่ยวกับพระเจ้า เป็นสิ่งที่มีอยู่มากกว่าความมีอยู่ของฉันทันอย่างน้อยที่สุดต้องเท่ากับสภาพความเป็นจริงตามที่เจตคติเกี่ยวกับพระเจ้าของฉันทันถอดมาจากพระเจ้า
9. เพราะฉะนั้นพระเจ้ามีอยู่

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 89-91

การพิสูจน์นี้มีข้อถกเถียงมากมายในหลายประเด็น จุดที่ผู้เขียนไม่เห็นด้วย คือ ประเด็นที่ว่า เจตคติในการพิสูจน์นี้กล่าวว่าไม่ได้มีสาเหตุมาจากตัวเขา เป็นสาเหตุจากภายนอก แต่ใน เมติเตชัน III เดส์การตส์ได้แสดงให้เห็นว่าเจตคติที่มาจากภายนอกไม่สามารถให้ความถูกต้องกับเรา (HRI: 161) แต่เดส์การตส์คงไม่ต้องการฟังการพิสูจน์ในบทที่ 3 นี้ เป็น การพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้าที่พอใจในทันทีซึ่งได้มีการพิสูจน์อีก ในตอนปลายของบทนี้จะ ได้แสดงต่อไป

การพิสูจน์ที่สอง การพิสูจน์ของเดส์การตส์เกี่ยวกับความมีอยู่ของพระเจ้าใน เมติเตชัน (III) (HRI: 167-169) อาจสรุปได้ดังนี้

1. ฉันมีอยู่เป็นสิ่งที่คิด หรือ ฉันเป็นสาร (substance) มีเจตคติ เกี่ยวกับพระเจ้าว่าพระองค์ทรงเป็นภาวะที่สมบูรณ์ (HRI: 167)
2. อะไรก็ตามที่มีอยู่มีสาเหตุ อย่างน้อยที่สุดจะมีอยู่มากพอ ๆ กับสภาพ ความจริง ตามที่สาเหตุกระทำ
3. สาเหตุความมีอยู่ของฉันหรือของพระเจ้าหรือ ภาวะใด ๆ ก็ตามสมบูรณ์ น้อยกว่าพระเจ้า (HRI: 167)
4. อะไรก็ตามที่เป็นสาเหตุของความมีอยู่ของตัวเองสามารถจะมีความ สมบูรณ์ตามการรับรู้ของสิ่งนั้น (HRI: 168, II: 56-57)
5. อะไรก็ตามที่รับรู้ได้อย่างสมบูรณ์สามารถจะมีสิ่งนั้นได้ คือ จะมีความ สมบูรณ์นั้นได้ (HRI: 168, II: 56)
6. ฉันรับรู้ความสมบูรณ์เช่นความรู้ ซึ่งฉันเคยสงสัยมาก่อน และฉันไม่เคยมี (HRI: 168)
7. ฉันไม่ใช่สาเหตุของความมีอยู่ของตัวเอง (HRI: 168)
8. ถ้าฉันเป็นสาเหตุของความมีอยู่ของตัวเองว่าเป็นภาวะหรือสิ่งอื่นนอกจาก พระเจ้า สิ่งนั้นต้องเป็นสิ่งที่คิดที่มีเจตคติเกี่ยวกับความสมบูรณ์ตามที่ฉัน เรียกว่าพระเจ้า (HRI: 169)
9. ถ้าสิ่งที่คิดมีเจตคติของความสมบูรณ์บางอย่างตามที่ฉันเรียกว่าพระเจ้า สิ่งนั้น (พระเจ้า) เป็นสาเหตุความมีอยู่ของตัวเอง (HRI: 169)

10. ถ้าสิ่งนั้น (พระเจ้า) ไม่ได้เป็นสาเหตุของความมีอยู่ของตัวเองแล้ว สิ่งนั้นจะมีสาเหตุ โดยสิ่งที่คิดบางอย่างที่มีเจตคติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทุกอย่างที่ฉันเรียกว่า พระเจ้า

11. สาเหตุของสาเหตุของสิ่งที่คิด มีเจตคติเกี่ยวกับพระเจ้าไม่ล่ามารถจะเป็นสิ่งไม่ล่ามารถนั้น คือ สิ่งนั้นจะต้องมีสาเหตุที่หนึ่ง (HRI: 169)

12. สาเหตุแรกของชุดของสาเหตุของสิ่งที่คิด มีเจตคติเกี่ยวกับพระเจ้า สามารถเป็นสาเหตุความมีอยู่ของตัวเอง (HRI: 169)

13. สาเหตุแรกของลำดับหรือชุดของสาเหตุคือ พระเจ้า

การพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้า โดยพิสูจน์จากเรื่องสาเหตุ จะมีปัญหาว่าเรายอมรับว่าสิ่งที่เป็นสาเหตุของตัวเองมันเองเป็นได้หรือไม่ ถ้าเรายอมรับแสดงว่าต้นเหตุหรือสาเหตุของสิ่งนั้น มีหลังสิ่งที่มีเป็นสาเหตุ (effect มาก่อน cause) และถ้าเป็นเช่นนั้น ก็จะเป็นการขัดแย้งในตัวเอง เพราะตามมโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องสาเหตุ สาเหตุมาก่อน สิ่งที่เกิดจากเหตุ (cause มาก่อน effect) หรือพูดอีกอย่างหนึ่งได้ว่า การพิสูจน์ที่ล่องนี้ขึ้นกับการตีความปัญหาเรื่องสาเหตุ

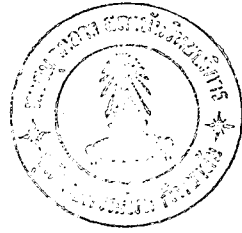
การพิสูจน์ที่ล่าม การพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้ามีปรากฏในเมดิเตชัน บทที่ 5 (Meditation V) เป็นการพิสูจน์ที่มีชื่อเสียงที่สุดของเดส์การ์ตส์ ซึ่งล่ามารถสรุปได้ดังนี้ (HRI: 179-181)

1. ฉันมีเจตคติเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีอยู่หรือไม่ และไม่ว่าฉันจะคิดถึงสิ่งนั้นหรือไม่ สิ่งนั้นจะเป็นจริง และมีธรรมชาติที่ไม่เปลี่ยนแปลง (HRI: 170-180)

2. สิ่งใดก็ตามที่ฉันรับรู้อย่างชัดเจนและแจ่มแจ้ง ตามที่มันเป็นธรรมชาติที่แท้จริง และไม่เปลี่ยนแปลงของบางสิ่งๆที่ฉันมีเจตคติตามที่เป็นสมบัติจริง ๆ ของสิ่งนั้น (HRI: 180)

3. ฉันมีเจตคติเกี่ยวกับพระเจ้าว่าพระองค์เป็นภาวะสมบูรณ์ (HRI: 180)

4. ฉันรับรู้ความมีอยู่ ที่เป็นธรรมชาติที่แท้จริงและไม่เปลี่ยนแปลงของภาวะสมบูรณ์สูงที่สุดได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง (HRI: 180-181)

5. ภาวะล้มบุรณสูงสูดมืออยู่อย่างแท้จริง
6. พระเจ้ามืออยู่

คำวิจารณ์เกี่ยวกับการพิสูจน์ความมืออยู่ของพระเจ้านี้ เดส์การต์สฎกรวิจารณ์ว่าเป็นการใช้เหตุผลในแง่ที่ว่า

1. ฉันมีเจตคติที่ขัดเจนแจ่มแจ้งถึงความมืออยู่ของพระเจ้า (HRI: 180)

2. และมีเจตคติที่ตามด้วย

A. เพราะฉะนั้น พระเจ้ามืออยู่จริง

B. และสิ่งใดก็ตามที่ฉันมีเจตคติที่ขัดเจนแจ่มแจ้งอย่างน้อยที่สุดพระเจ้า

สามารถบันดาลให้สิ่งนั้นเป็นไปได้อีก (HRI: 190) สิ่งเห็นได้ว่าเป็นที่ประจักษ์ การมีเจตคติที่ขัดเจนแจ่มแจ้ง และเจตคติที่ขัดเจนแจ่มแจ้งพิสูจน์ความมืออยู่ของพระเจ้า ผู้วิสัยเห็นว่าความมืออยู่ของพระเจ้าขึ้นกับการเข้าใจธรรมชาติของเจตคติที่ขัดเจนแจ่มแจ้ง เพราะเป็นไปได้อีกเมื่อพิสูจน์ความมืออยู่ของพระเจ้าได้แล้ว สิ่งอ้างความมืออยู่ของพระเจ้าเพื่อยืนยันกลับถึง การมีเจตคติที่ขัดเจนแจ่มแจ้ง แต่ปัญหาเรื่องเจตคติแจ่มแจ้งของเดส์การต์สเป็น เรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้เป็นการอ้างของเดส์การต์ส ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว เรื่องปัญหาของเจตคติ

ดังนั้นสรุปปัญหาของความมืออยู่ของพระเจ้า ได้ว่าผู้วิสัยไม่ได้ปฏิเสธว่า การพิสูจน์ความมืออยู่ของพระเจ้าผิด หรือใช้ได้อย่างแน่นอน แต่ขึ้นกับปัญหาเรื่องการตีความเรื่องสาเหตุ (ในการพิสูจน์ที่ล่อง) และการยอมรับโน้มน้าวเกี่ยวกับเรื่องการมีเจตคติที่ขัดเจนแจ่มแจ้ง

ในที่สุด เดส์การต์ส ต้องยอมรับว่า ถึงแม้จะไม่มียก เพราะเจตคติของกายไม่ขัดเจนแจ่มแจ้ง แต่เขามีความรู้สึก (impression) ของกายพอที่จะทำให้เขาตัดสินใจได้ว่า กายมืออยู่ ถึงจะพิสูจน์ไม่ได้ การสรุปเช่นนี้ มีความหมายว่า ความรู้ถึงความมืออยู่ของกายสงสัยได้ เพราะไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ โดยจินตนาการ ผัสสะ และเจตคติ แต่จากประสาทสัมผัส จินตนาการ และเจตคติ (ที่ไม่ขัดเจน) ทำให้เขารับรู้กายได้ขัดเจนในลักษณะ คุณลุ่มปัด ทุดยภูมิ ฮันโต้แก่ ความแข็ง สี กลิ่น รูปร่าง ได้ขัดเจน ถึงแม้ว่าคุณลุ่มปัดเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงได้ก็ตาม แต่โดยสามัญสำนึกของเขา บอกเขาให้รู้ว่า กายมืออยู่

ในส่วนหลังของบทนี้จะได้อภิปรายถึงลัทธิอะตอม หรือธรรมชาติที่แท้จริงของกาย มี
ข้อสงสัยเกิด คือ ความมีอยู่ของกาย เป็นเรื่องที่ยังสงสัยได้ อยู่ตลอดเวลาว่า กายมีอยู่หรือไม่
แต่คุณสมบัตินี้ที่แท้จริงของกาย กลับเป็นเรื่องที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง ดังที่ได้อภิปรายมาบ้างแล้วใน
ตอนท้ายของบทนี้จะได้อภิปรายถึง คุณสมบัติที่แท้จริงของกายให้ละเอียดมากขึ้น

คุณสมบัติที่แท้จริงของวัตถุ

จาก เจตคติ ของกาย ทำให้เดส์การ์ตส์ มีความคิดถึงคุณสมบัตินี้ของกาย (Curley
1978: 218) เดส์การ์ตส์ แบ่งคุณสมบัตินี้เป็น 2 ประเภท คุณสมบัติแรกเป็นคุณสมบัตินี้ที่
สามารถรับรู้ได้ชัดเจนและแจ่มแจ้ง คุณสมบัตินี้เป็นคุณสมบัตินี้ที่ไม่เปลี่ยนแปลง เหมือนที่ลอคค
(Locke) เรียกว่า คุณสมบัติปฐมภูมิ (primary quality)

"แต่บางทีอาจเป็นไปได้ว่า ชี้อ้างก่อนนี้ไม่ใช่สิ่งที่ยังคิดอยู่แต่ยงนี้ว่า เป็น
ความหวานของน้ำผึ้ง หรือกลิ่นหอมของดอกไม้ หรือความขาว หรือรูปร่าง
ลักษณะ หรือเสียง แต่เป็นกาย ซึ่งปรากฏต่อสัมผัสในรูปลักษณะหนึ่งก่อนถูกไฟ
และปรากฏต่อสัมผัสอีกรูปลักษณะหนึ่งหลังถูกไฟ แต่ที่นั่นคืออะไร ที่สัมผัสได้มี
จินตนาการ ให้เราพิจารณาและเอาทุกสิ่งที่ไม่ใช่เป็นชี้ออกจากชี้อ้าง
และให้เราดูว่าจะเหลืออะไรที่เป็นชี้อ้างจริง ๆ แน่แน่นอนที่สุด จะไม่มีอะไร
เว้นแต่การกินที่ ที่คงอยู่"

(HRI: 154) *

วิลสัน ให้ข้อสังเกตจากข้างต้นว่า

1. คุณสมบัตินี้ที่กายภาพไม่ใช่ชี้อ้าง เป็นเพียงคุณสมบัตินี้ที่รับรู้ได้ โดยปราศจากสัมผัส
และจินตนาการเท่านั้น
2. เราจะพูดถึงกายเพียงคุณสมบัตินี้ที่รับรู้เป็นครั้งคราว ในเวลาที่ต่างกันไม่ได้
ดังนั้น เราต้องพิจารณากาย จากคุณสมบัตินี้ที่แท้จริงที่ไม่เปลี่ยนแปลงและมีอยู่ตลอดเวลา

3. เดส์การ์ตส์ สรุปโดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของอ็笛ัง ตามที่เรารู้จากอ็笛ัง (วัตถุ) คือ การกินที่ แต่เสียง กลิ่น รูปทรงภายนอก ไม่ใช่ลักษณะที่แท้จริงของอ็笛ัง

วิลสัน กล่าวว่าใน Principle และแสดงให้เห็นว่า เดส์การ์ตส์ จะยอมรับการกินที่ เป็นเพียงคุณสมบัติที่แท้จริงเพียงสิ่งเดียว เพราะการกินที่ของกาย แตกต่างจากการเคลื่อนไหว หรือยืดหยุ่น โดยพิจารณาจากการยืดหดตัวของก้อนอ็笛ัง (HRI: 255-256)*

ดูเหมือนว่า เดส์การ์ตส์ จะแสดงความสับสนขึ้นอีกในกรณีนี้ แต่ไม่น่าจะเป็นปัญหาในการพิจารณาเรื่องนี้ เพราะเราสามารถจะแก้ปัญหา โดยการให้การกินที่เป็นคุณสมบัติที่แท้จริงเพียงสิ่งเดียว ตามที่คณะของ เดส์การ์ตส์ เพื่อจะตัดปัญหาความสับสนนี้

จากการเถียงเรื่องอ็笛ัง ของ เดส์การ์ตส์ ที่พยายามจะแสดงว่าอ็笛ังเป็นอ็笛ัง เดส์การ์ตส์ บอกว่า มีเพียงสิ่งเดียวที่ไม่เปลี่ยนแปลง คือ การกินที่ ตามที่ได้แสดงไว้ข้างต้น แต่การกินที่เป็นคุณสมบัติที่ไม่เปลี่ยนแปลงของวัตถุ ไม่ว่าจะ เป็นอ็笛ัง หรือกาย หรือหิน ฯลฯ ตามที่ เดส์การ์ตส์ว่า การกินที่ไม่ใช่อะไร แต่เป็นลักษณะ คุณสมบัติ ัญรูปของสาร ไม่ใช่สิ่งที่ไม่ได้อยู่ (HRI: 165)**

เราเข้าใจผิด จากการคิด เพราะการคิดเป็นสำรตถุของจิต เหมือนเราเข้าใจวัตถุ จากการกินที่ แต่ เดส์การ์ตส์ สรุปว่า การกินที่ เป็นสำรตถุของอ็笛ัง ที่ไม่เปลี่ยนแปลง ปัญหา คือ เราจะแยกได้อย่างไรว่า สิ่งที่เราสัมผัสต่อเราเป็นอ็笛ัง เพราะสำรตถุของวัตถุไม่ว่าจะเป็นกาย หรือต้นไม้ ก็คือ การกินที่ เราจะบอกว่า การกินที่ของต้นไม้ แตกต่างจากการกินที่ของหินไม่ได้ เพราะการกินที่ไม่ใช่สิ่งที่ได้จากประสาทสัมผัส แต่เป็นสิ่งที่ได้จากการเข้าใจจากก้อนอ็笛ัง สิ่งที่สำคัญสัมผัสให้กับเรา ด้านกว้าง ด้านยาว ด้านสูง สี ความแข็ง ล้วนเป็นคุณสมบัติที่เปลี่ยนแปลงได้ เป็นคุณสมบัติอีกอันหนึ่งที่แตกต่างจากคุณสมบัติปฐมภูมิ เดส์การ์ตส์ บอกว่า คุณสมบัติที่ได้จากประสาทสัมผัสนี้ ไม่ใช่คุณสมบัติที่แท้จริงของวัตถุ

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 85

**ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 85

เพราะสิ่งที่รู้ด้วยประสาทสัมผัส ไม่สามารถจะให้ความชัดเจนแจ่มแจ้ง เพราะยังสามารถ
สงสัยได้ แต่คุณสัมปตปฐมภูมิ เป็นความเข้าใจ ดังนั้น เราจึงสามารถจะมีความรู้ถึงการกินที่
เป็นความรู้ที่ชัดเจนแจ่มแจ้งได้ (HRI: 154)*

เตลส์การ์ตส์ ปฏิเสธคุณสัมปตัตถุติยภูมิ ว่าไม่ใช่ คุณสัมปตที่แท้จริงของวัตถุ เพราะ
นอกจากจะสงสัยได้ เนื่องจากรู้คุณสัมปตจากผัสสะแล้ว ยังเป็น เรื่องขัดแย้งในตัวเอง เพราะ
เมื่อขี้ผึ้งถูกความร้อน ความแข็ง ส กลิ่น ซึ่งล้วนแต่เป็นคุณสัมปตัตถุติยภูมิเปลี่ยนไป แสดงว่า
ขี้ผึ้งจะสามารถดำรงความเป็นขี้ผึ้งได้ โดยไม่ต้องอาศัยคุณสัมปตัตถุติยภูมิ เพราะลัทธิ
ของสิ่งใด ต้องอยู่เป็นคุณสัมปตของสิ่งนั้นตลอดไปไม่เปลี่ยนแปลง เหมือนอย่างการคิดเป็น
ลัทธิของจิต จิตมีการคิดอยู่ตลอดเวลา

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า เมื่อขี้ผึ้งถูกไฟ ขี้ผึ้งจะมีสภาพเปลี่ยนไป สิ่ง
เตลส์การ์ตส์ว่าไม่เปลี่ยนแปลง ที่ยังให้ขี้ผึ้ง ได้แก่ "การกินที่" ในขณะเดียวกัน ที่การ
กินที่ เป็นลัทธิของวัตถุ หรือ กาย ดังนั้นแล้วปัญหาที่มีอยู่ว่า การกินที่ของวัตถุใด ๆ กับการ
กินที่ของขี้ผึ้ง จะให้ความรู้เกี่ยวกับ ความแตกต่างของวัตถุอื่นที่ไม่ใช่ ขี้ผึ้ง กับการกินที่ของ
ขี้ผึ้งได้อย่างไร เพราะเราปฏิเสธคุณสัมปตัตถุติยภูมิ ว่าไม่ได้เป็นลัทธิ หรือสิ่งที่ทำให้ขี้ผึ้ง
หรือหินคงความเป็นหิน ถ้าดังนั้นแล้ว อะไรทำให้ขี้ผึ้งคงความเป็นขี้ผึ้ง หรือหินคงความเป็น
หิน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เตลส์การ์ตส์ ถูกในแง่ที่ว่า พูดถึงลัทธิของขี้ผึ้ง
กับลัทธิของวัตถุ ทั่วไปคือ การกินที่ แต่การสรุปอย่างนี้ เป็นการสับสนมากกว่า เราจะ
แยกขี้ผึ้งออกจาก วัตถุอื่นได้อย่างไร เพราะจะไม่สามารถยืนยันได้ว่า วัตถุอื่นนั้นเป็นอะไร
เราจะสามารถแยกได้ แต่ว่า สิ่งนี้เป็นจิต และสิ่งนี้เป็นกาย คือ กายเป็นวัตถุมีการกินที่
และไม่คิด และจิตเป็นอวัตถุ คือ การไม่กินที่และคิด

เตลส์การ์ตส์ เพียงยอมรับว่า ผัสสะจะให้ความเข้าใจคุณสัมปตัตถุติยภูมิได้ชัดกว่า
คุณสัมปตปฐมภูมิ หรือลัทธิ แต่ก็ไม่เข้าใจสิ่งที่ทำให้ขี้ผึ้ง เป็นขี้ผึ้งไม่ว่าจะเป็น ส กลิ่น
ความแข็ง ความกังวาน เพราะเมื่อถูกไฟ สภาพทางกายภาพได้เปลี่ยนแปลงไป

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 81

เดส์การ์ตส์ เห็นว่า มีแต่การกินที่ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะการกินที่ไม่ได้อยู่ในรูปของปริมาณ เป็นนามธรรมที่ได้จากการเข้าใจ การกินที่ไม่ใช่ รูปร่าง หรือขนาด เพราะขนาด เปลี่ยนแปลงได้ เขาน่าจะสรุปได้เพียงว่า สสารตะของวัตถุ คือ การกินที่ ซึ่งได้จากการ เข้าใจ รับรู้โดยจิต ไม่อาจจะกินความไปถึง การกินที่เป็นสสารตะที่ทำให้ ชีวี้ง ซึ่งใน ความหมายหนึ่ง คือ การกินที่เป็นสสารตะที่ทำให้ชีวี้งคงความเป็นชีวี้งในแง่วัตถุ แต่ในอีก แง่หนึ่ง ผิด เพราะการกินที่ไม่สามารถจะทำให้เราแยกชีวี้งจากวัตถุอื่น ๆ ดังเช่น ถ่าน กับเพชร เป็นสสารตัวเดียวกัน แต่สภาพทางกายภาพแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ถ่านมีสีดำ แต่เพชรไม่มีสี ถ่านมีความแข็งน้อยมาก แต่เพชรแข็งที่สุดในโลก ถ่านกับเพชรมีโครงสร้าง ทางเคมีเหมือนกัน กล่าวคือ ให้ปฏิกิริยา เคมีเหมือนกัน เมื่อ นำถ่านไปเผาในบรรยากาศ ของออกซิเจน จะให้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เหมือนกับการนำเพชรไปเผา จะได้ผลเช่น เดียวกัน

ในแง่วิทยาศาสตร์ทางกายภาพ สามารถที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงของชีวี้งได้ และสามารถบอกว่า อะไรเป็นชีวี้ง อะไรไม่ใช่ เพราะแม้ว่า ชีวี้งจะถูกเผา และมีสภาพ ทางกายภาพเปลี่ยนไปก็จริง แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่แน่นอน คือ ทุกครั้งที่เอาชีวี้งที่ได้จาก รังไปเผา จะได้ก้อนชีวี้งที่แตกต่างจากเดิมอย่างสิ้นเชิง แต่ยังมีโครงสร้างทางเคมีเหมือน เดิมและสามารถจะคำนวณหาปริมาณที่หายไป โดยอธิบายได้ว่า ส่วนที่หายไปเป็นสัดส่วน หรือสัมพันธ์กับสิ่งใดบ้าง ในสมัยของ เดส์การ์ตส์ วิชาเคมียังไม่ก้าวหน้า ถ้าเดส์การ์ตส์ ได้รับการอธิบายทางด้านเคมีของวัตถุ ความสับสนในเรื่องสิ่งที่ทำให้ชีวี้งเป็นชีวี้งจะไม่เกิด ขึ้น เพราะสามารถอธิบายตามโครงสร้างทางเคมีได้ เดส์การ์ตส์ ยอมรับว่าผลลัพธ์ให้ ความเข้าใจคุณสมบัติทุกขุม หรือคุณสมบัติทางกายภาพของวัตถุ และในเวลาเดียวกันก็ปฏิเสธ ว่าคุณสมบัติทุกขุม ไม่ใช่คุณสมบัติที่แท้จริงของสสาร แต่วิทยาศาสตร์กายภาพสามารถจะแสดง ให้เห็นได้ว่า คุณสมบัติกายภาพเปลี่ยนแปลงจริง เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอน แต่ยังคง คุณสมบัติทางเคมีไว้เช่นเดิม ดังนั้นในแง่นี้ เดส์การ์ตส์ จะสรุปว่า สิ่งที่ทำให้ชีวี้งเป็นชีวี้ง ในแง่ที่ ชีวี้งแตกต่างจากวัตถุอื่นไม่ได้ คงจะต้องบอกว่า สิ่งที่ทำให้ ชีวี้งแตกต่างจากวัตถุอื่น คือ คุณสมบัติทางเคมี ซึ่งยังคง เป็นคุณสมบัติทุกขุมอยู่นั่นเอง แต่ก็ยังพูดได้ว่า ชีวี้งยังคง เป็นชีวี้งในแง่ที่ อะไรเป็นสสารตะของวัตถุ คือ การกินที่

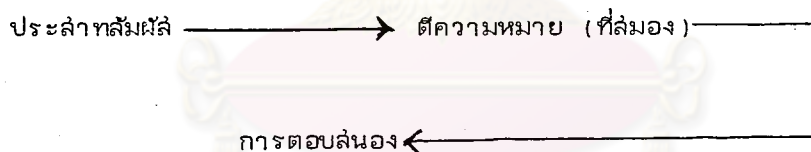
จิตรู้ง่ายกว่ากาย (Mind better known than body)

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นแล้วว่า ผัสสะ และจินตนาการ ไม่สามารถให้ความรู้ที่แน่นอนเกี่ยวกับสาระของกายที่เราเข้าใจธรรมชาติที่แท้จริงของกาย คือ การกินที่ได้จากการอนุมานจากเรื่องอึด็ง และการที่ละรู้ว่า อึด็งหลังจากถูกไฟเผาแล้ว ยังคงเป็นอึด็งอันเดิม เดล์การ์ตส์ กล่าวว่า ต้องรู้ด้วยจิต คือ จิตเป็นตัวที่จะรับรู้

"เพราะฉะนั้น ฉันเข้าใจว่า ฉันไม่ได้จินตนาการอึด็งที่เหลือ (หลังจากถูกไฟเผา) แต่เป็นการรับรู้ด้วยจิตโดยตรง ฉันพูดอย่างนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ฉันรับรู้ก่อนอึด็งด้วยจิตเท่านั้น แน่ทีเดียว เหมือนกับที่ฉันเห็น ที่ฉันสัมผัส ที่ฉันมีจินตนาการ และฉันตัดสินใจแต่แรก แต่สิ่งที่ควรสังเกต คือ ฉันไม่ได้รับรู้ หรือสัมผัส หรือด้วยจินตนาการ และไม่เคยจะรับรู้เลย ถึงแม้จะดูเหมือนว่าดูด้วยตา หรือด้วยผัสสะ หรือจินตนาการก็ตาม แต่ด้วยการตัดสินใจด้วยจิตเท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่ล้มบุรุษชัดเจน เหมือนที่ผ่านมาก็ตาม แต่เดี๋ยวนี้ ฉันเข้าใจชัดเจนแจ่มแจ้งแล้ว ถึงสิ่งที่ประกอบกันเข้า เป็นก่อนอึด็ง

(HRI: 155 ดูเพิ่ม HRI: 223) *

ปัญหาที่ว่า เรารับรู้ด้วยอะไร สำหรับทางจิตวิทยา พูดถึง รูปแบบของการรับรู้ คือ

(Hiligard 1962: 51)

ถ้าไม่มีประสาทสัมผัส ก็ไม่มีการตีความ ปัญหาจึงอยู่ที่ว่า จิตเป็นผู้ตีความหมาย หรือลุ่มอง สำหรับนักวิทยาศาสตร์ จะว่า ลุ่มองเป็นผู้ตีความหมาย เพราะอธิบายได้ด้วย ความก้าวหน้าของ คอมพิวเตอร์ (นวัตกรรมลุ่มองกล) ที่หุ่นยนต์สามารถตอบสนองต่อสิ่งเราได้ ดังกับว่า มันมีชีวิต แต่ในปัจจุบันลุ่มองกล ยังไม่อาจคิดเองได้ ดังนั้นการที่ลุ่มอง

*ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก หน้า 81

กลคิดได้ ยังคงเป็นระบบของเงื่อนไขตามตรรกวิทยา การรับรู้ที่แท้จริงจึงคงเป็นคำถามว่า
 สมอง เป็นผู้รับรู้ตีความ หรือจิตเป็นตัวรับรู้ตีความ โดยมีสมองเป็นสถานีรับส่ง ปัญหานี้เป็น
 ปัญหาใหญ่มากปัญหาหนึ่ง ถ้าจิตเป็นผู้รับรู้จริง จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสมอง ซึ่งเป็น
 ส่วนของกายได้อย่างไร ซึ่งปัญหานี้จะอธิบาย ต่อไปนี้

เดส์การ์ตส์ เชื่อว่า จิตสามารถจะรับรู้ได้โดยไม่ต้องอาศัยกายเลย คือ อวัยวะ
 สัมผัสทั้งหลาย เพราะจิตสามารถจะอยู่ดำรงได้อย่างเป็นอิสระจากกาย ดังที่ได้กล่าวไว้ใน
 บทที่ว่าด้วยจิต สำหรับเดส์การ์ตส์ จิตเป็นผู้รับรู้ เป็นเรื่องที่ไม่มีข้อสงสัยชัดเจนมาก เพราะ
 จิตมีอยู่ การรับรู้ เป็นคุณสมบัติอันหนึ่งของจิต ปัญหานี้เป็นทางอภิปรายมากกว่าจะเป็น
 ปัญหาทางฉานวิทยา ทว่าถ้าจิตมีอยู่จริง จิตต้องรับรู้ได้ การจะรู้ได้อย่างไรว่าจิตเป็นผู้รับรู้
 ยังคงเป็นปัญหาอย่างมาก เพราะทั้ง เดส์การ์ตส์ และวิทยาศาสตร์ ปัจจุบันเองก็ยังไม่อาจ
 ให้ข้อสรุปชี้ขาดได้ และพวกเขาก็เชื่อในคำศาสตร์ หรือพวกปรัศติวิทยา (Para psychology)
 ก็ยังเชื่อเรื่องการรับรู้ โดยไม่ต้องอาศัยประสาทสัมผัส และดูเหมือนว่า คนส่วนมากในโลกจะ
 ยอมรับว่า เราสามารถจะรับรู้โดยไม่ต้องอาศัยประสาทสัมผัส ตัวอย่างของเรื่องนี้เป็น
 ประสบการณ์ของคนจำนวนมาก ถึงการฝัน แล้วเห็นสถานที่ที่ยังไม่เคยไป แต่พอไปถึงก็รู้สึก
 ว่าเขาเคยฝันถึง และเป็นภาพเดียวกันกับความฝัน นอกจากนี้ก็มีหมอดูที่ทำนายอดีต ทั้งพวก
 ที่ทายแม่นยำและไม่แม่นยำ สิ่งเหล่านี้ต้องยอมรับว่าเป็นประสบการณ์ของพวกที่เชื่อว่า จิตสามารถ
 รับรู้ได้โดยไม่ต้องอาศัยประสาทสัมผัส

ประสบการณ์เหล่านี้ ไม่ได้เป็นข้อยุติสำหรับปัญหานี้ แต่สิ่งที่ทำให้เชื่อว่าจิตเป็น
 ผู้รับรู้ และสมองเป็นสถานีถ่ายทอดของจิต และแม้จะไม่ต้องมีประสาทสัมผัส จิตเองก็ยังคง
 รับรู้ได้

สรุปความคิดของ เดส์การ์ตส์ ทว่า การรู้เรื่องกาย ทำให้รู้เกี่ยวกับจิต
 โดยมีเหตุผลรองรับประการ คือ

1. จิตมีความสามารถกว่ากลไกทางวัตถุ ได้แก่ ประสาทรับรู้ของกาย อาจเป็น
 สัตว์หรือคน
2. จากเรื่อง ฮีตัง ทำให้รู้ถึงธรรมชาติของกาย และของจิต คือ กายจะมี
 สสารตกเป็นสิ่งกินที่ แต่จิตจะตรงข้ามกับกาย ดังนั้นจิตจึงเบียดสิ่งไม่กินที่ และกายไม่มีสติ

ปัญญาด้านเหตุผล (rational intelligence) เพราะไม่ล้ามารถตีความสิ่งที่ไม่ได้
ดังนั้น จิตจึงมีสติปัญญาด้านเหตุผล (rational intelligence) ทำให้เข้าใจสภาพที่
เปลี่ยนไปของก้อนอิฐ เมื่อถูกเผาไฟได้

ผู้วิจัยมีความเห็นแย้ง เดส์การ์ดส์ว่า การพูดถึงคุณลุ่มปติของจิตอย่างผิวเผินไม่
เพียงพอที่จะบอกได้ว่า จิตรู้ง่ายกว่ากาย ที่ว่า เดส์การ์ดส์ พูดถึง คุณลุ่มปติของจิตอย่างผิวเผิน
นั้น หมายความว่า บอกเพียงแต่ว่า ลำดับของจิต คือ การคิด และการคิดมีได้ในหลาย
รูปแบบ เช่น การฝัน การสงสัย การยืนยัน การปฏิเสธ เหล่านี้เป็นการพูดถึงคุณลุ่มปติ
ของจิตในแง่ที่ว่า จิตมีอยู่มากกว่าที่จะอธิบายว่าจิต เกิดได้อย่างไร ประสพการณ์ทางจิตเป็น
อย่างไร หรือความสามารถของจิตเป็นอย่างไร ซึ่งแตกต่างกับพวกตะวันออก จะพูดถึงจิต
อย่างลึกซึ้ง ในทุกแง่มุม และสามารถจะอธิบายได้ถึงธรรมชาติของจิตที่มีผลต่อกาย หรือ
กระทำต่อวัตถุได้อย่างละเอียด แต่ เดส์การ์ดส์ จะไม่พูดเช่นนั้น การสรุปของ เดส์การ์ดส์
ที่ว่า จิตรู้ง่ายกว่ากาย โดยพิจารณาจาก คุณลุ่มปติของก้อนอิฐ เป็นเพียงการรู้ว่าจิตมีอยู่
มากขึ้นเท่านั้น ไม่ได้มีความหมายที่ว่า ฐานะละเอียดปลีกย่อยเกี่ยวกับความสามารถ หรือ
ความเป็นอมตะ หรือความเกี่ยวข้องที่จิตมีต่อจิต หรือจิตมีต่อพระเจ้า หรือแม้แต่จิตมีต่อวัตถุ

เหตุผลที่ เดส์การ์ดส์ ยืนยันว่า เรามีความรู้ถึงการมีอยู่ของจิต ง่ายกว่าการรู้ถึง
การมีอยู่ของกาย อยู่ที่ว่า

1. ความรู้ถึงการมีอยู่ของกาย ล่งสัยได้ไม่ชัดเจน เท่ากับความรู้ถึงการมีอยู่
ของจิต ซึ่งชัดเจนมาก เป็นความรู้ที่ได้จากการอนุมานล้วน ๆ
2. การมีจิต จะบอกได้ว่า กายมีอยู่ แสดงว่าจิตต้องมีการมีอยู่จริง จึงจะบอกได้ว่า
กายมีอยู่จริง เพราะธรรมชาติของจิต รับรู้ได้ และการรับรู้ได้เป็นธรรมชาติของจิตเท่านั้น
ดังที่ เดส์การ์ดส์ แสดงไว้ ยิ่งเขารับรู้ความมีอยู่ของกายมากขึ้นเท่าไร เขาก็จะรับรู้ถึง
ความมีอยู่ของตัวเอง คือ จิต มากกว่านั้นอีก

(HRI: 223) *

เนื่องจากเรามีความคุ้นเคยกับคุณลุ่มบัตินทางกายภาพของกายจึงทำให้ยอมรับได้ยากว่าจิตรู้ง่ายกว่ากายแต่จากข้างบนทำให้เราเข้าใจได้ว่า คุณลุ่มบัตินทางกายภาพของกายไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณลุ่มบัตินที่แท้จริงของกายและจากความรู้ของกายทำให้เราอนุมานถึงความรู้ของจิตได้ สิ่งเท่ากับเป็นการย้ำว่าจิตรู้ง่ายกว่ากายนั่นเอง

ปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ คุณลุ่มบัตินปฐมภูมิของกาย ได้แก่ การกินที่ซึ่งเป็นคุณลุ่มบัตินที่แสดงควมมีอยู่ของกาย เป็นคุณลุ่มบัตินทางกายภาพหรือไม่ ในแง่หนึ่งไม่ใช่เพราะเป็นคุณลุ่มบัตินที่ได้จากการเข้าใจ ไม่ใช่จากผัสสะ การกินที่เป็นเพียง เจตคติที่จิตเข้าใจควมมีอยู่ของวัตถุสิ่งไม่น่าจะเป็นคุณลุ่มบัตินทางกายภาพ

ในบทนี้ สรุปลงได้ว่า กายเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างลงลยได้ คือ โดยประสาทสัมผัส และจินตนาการ เรารู้สึก ถึงควมมีอยู่ของกายได้ชัดเจนเป็นคุณลุ่มบัตินทุติยภูมิ (Secondary quality) แต่เราไม่สามารถจะรู้กายโดยใช้จิตโดยตรง แต่จากการพิจารณาอันถี่ถึงถึงควมเปลี่ยนแปลงของอันถี่นี้ ในที่สุดเรารู้ว่าธรรมชาติที่แท้จริงของกาย หรือวัตถุ คือ การกินที่ และการกินที่เป็นคุณลุ่มบัตินเพียงสิ่งเดียวของกาย เพราะเป็นลักษณะที่ไม่เปลี่ยนแปลงของกายได้โดยจากความเข้าใจของจิต

จากการที่จะรู้กายได้ คือ จะรู้ควมมีอยู่ของกายได้ เราต้องอาศัยจิต แสดงว่าเราอนุมานได้ว่า จิตต้องมีอยู่จึงจะมีความรู้ถึงควมมีอยู่ของกายได้ นั่นคือ ทำให้สรุปลงได้ว่า จิตรู้ง่ายกว่ากาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย